

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування ВННІЕ

БІЛОЗОР Ігор Миколайович
Волонтерство як інноваційний вид соціально-педагогічної роботи в
сучасному українському суспільстві
спеціальність: 231 - Соціальна робота
освітньо-професійна програма - Соціальна робота

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи СРм-22
І. М. Білозор

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Сутність та етапи становлення волонтерства в умовах вітчизняної парадигми.....	6
1.2. Соціально-педагогічні функції та принципи волонтерської діяльності	12
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	16
2.1. Характеристика основних напрямів соціально-педагогічної діяльності волонтерських груп.....	16
2.2. Оцінка ефективності волонтерських ініціатив як засобу соціально-педагогічного впливу.....	24
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ	29
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

ВСТУП

Суспільство сучасної України переживає період глибоких соціально-політичних та духовних трансформацій, які супроводжуються воєнними викликами, соціально-економічною та екологічними кризами та невідкладною необхідністю переосмислення ціннісних орієнтирів. За таких умов неабияк зростає вадливість соціальної активності громадян, спрямованої на підтримку держави, громади та окремих вразливих груп осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. До основних форм такої соціальної активності можна віднести волонтерську діяльність, яка стала невід'ємною складовою вітчизняного суспільства та проявом високого рівня його соціальної відповідальності.

За сучасних умов, волонтерська діяльність в Україні набула масштабного характеру, перетворившись із окремих локальних ініціатив на цілісну систему соціально-педагогічної взаємодії, яка охоплює різні сфери – від допомоги військовим та внутрішньо переміщеним особам до різного роду реабілітаційних, просвітницьких, культурних і виховних програм. Волонтери виконують не лише функцію соціальної підтримки, а й забезпечують потужну виховну місію, сприяючи формуванню у молодого покоління емпатії, громадянської активності, солідарності та гуманізму.

Актуальність теми кваліфікаційного дослідження обумовлена необхідністю вивчення волонтерства як інноваційного виду соціально-педагогічної діяльності, здатного забезпечити соціальну адаптацію населення, підвищити рівень громадянської свідомості та сприяти розвитку гуманістичних цінностей. Особливого значення ця проблема набуває в умовах повномасштабної збройної агресії РФ, коли саме волонтерський рух став ключовим чинником національної єдності, моральної стійкості та духовного піднесення народу України.

Ступінь наукової розробленості теми засвідчує, що питання волонтерської діяльності є досить актуальними та досліджувалися такими

вітчизняними науковці як О. Гук, І. Зверева, О. Безпалько, Н. Лисенко, Т. Сіверс, В. Савінов, О. Пехота, О. Шевчук, які розглядали волонтерську діяльність як базовий чинник соціалізації, розвитку та виховання громадянської активності. Разом з тим, необхідно відмітити, що питання інноваційного потенціалу волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи залишаються досі малодослідженими.

Метою кваліфікаційного дослідження є розкриття сутності волонтерства, систематизація основних соціально-педагогічних функцій та інноваційних особливостей волонтерської діяльності в сучасному українському суспільстві, а також визначення її ролі у вихованні громадянської активності та моральної зрілості особистості.

Мета обумовила такі основні завдання дослідження:

1. Дослідити теоретичні засади становлення та розвитку вітчизняного волонтерства у соціально-педагогічному контексті.
2. Систематизувати основні функції, принципи та напрями сучасної волонтерської діяльності.
3. Дослідити сучасний стан волонтерського руху в Україні та оцінити ефективність його соціально-педагогічного впливу на розвиток громадськості.
4. Визначити основні виклики і перспективи розвитку волонтерської діяльності як інноваційної форми соціально-педагогічної роботи.

Об'єктом дослідження є волонтерська діяльність як соціально-педагогічний феномен.

Предметом дослідження виступають особливості та інноваційні форми організації волонтерської діяльності в системі соціально-педагогічної роботи.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: теоретичні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, узагальнення та систематизація наукових джерел, що дало змогу розкрити сутність, функції й принципи волонтерської діяльності, визначити її місце у системі соціально-педагогічної роботи); емпіричні методи (вивчення досвіду функціонування волонтерських

організацій, моніторинг звітів державних і громадських структур, які займаються координацією волонтерського руху, проведення аналізу практичних кейсів); статистичні методи (для проведення узагальнення кількісних показників динаміки участі населення у волонтерстві, формування узагальнених таблиць і графіків); метод прогнозування (для визначення перспектив розвитку волонтерства).

Інформаційну базу дослідження становлять: нормативно-правові акти, офіційна статистика Державної служби статистики України, Центру Разумкова, Фонду «Демократичні ініціативи», Української Волонтерської Служби, UNICEF; наукові спеціальна література, емпіричні матеріали, а саме результати власного аналізу діяльності волонтерських організацій, зокрема Української Волонтерської Служби, БФ «Повернись живим», ГО «Побратими», «Карітас Україна» та ін.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні значення волонтерства як інноваційної форми соціально-педагогічної діяльності, яка інтегрує гуманістичні, виховні та освітні компоненти, а також сприяє розвитку громадянської відповідальності в умовах сучасних викликів й суспільних трансформацій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для вдосконалення соціально-педагогічної волонтерської роботи у закладах освіти, розвитку нових волонтерських програм, підготовки студентів до участі у волонтерських ініціативах, а також підвищення ефективності взаємодії між громадськими, освітніми, соціальними та іншими інституціями.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 49 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСТВА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та етапи становлення волонтерства в умовах вітчизняної парадигми

В сучасних умовах розвитку суспільних відносин, волонтерство є важливим соціально-педагогічним феноменом, який віддзеркалює активну громадянську позицію, а також готовність до безкорисливого служіння суспільству й участі у вирішенні соціально важливих проблем. У сучасній українській парадигмі волонтерська діяльність набуває особливого значення як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи, що спрямована на безперервний розвиток громадянської свідомості, солідарності соціальної та відповідальності.

На мою думку, волонтерство можна вважати одним із найважливіших проявів соціальної активності сучасної людини й водночас досить потужним чинником розвитку громадянського суспільства в Україні. Саме волонтерство поєднує моральні, гуманістичні та педагогічні цінності, що сприяє вихованню солідарності, співчуття й відповідальності.

Як зазначається у наукових дослідженнях, волонтерство (від англ. *volunteer* – доброволець) розглядається як «добровільна, безоплатна, соціально спрямована діяльність, що здійснюється на користь інших осіб або громади без очікування матеріальної винагороди» [7]. На мій погляд, саме безкорисливість та добровільність є ключовими рисами, що роблять волонтерство морально ціннісною діяльністю й особливим видом соціально-педагогічної роботи.

Можна погодитися з твердженням вітчизняних дослідників (І. Звереві, О. Безпалько, О. Головка, О. Добровіцької, Н. Лисенко), що волонтерство – є не лише допомогою іншим, а й реалізується як процес самовиховання особистості, розвиток її моральних і комунікативних якостей. Зокрема, як зазначає Я. Блоха,

«волонтерство стає все більш популярним явищем і займає важливе місце в житті суспільства, адже базується на принципах безприбутковості, духовності та гуманізму» [3].

Під час проведеного дослідження та систематизації наукової та спеціальної літератури, було виявлено, що становлення волонтерського руху в Україні відбувалося поетапно, відповідно відображаючи основні соціально-політичні зміни в нашій державі.

Перший етап припадає на початок 1990-х років та характеризується зародженням волонтерства після здобуття Україною незалежності. Волонтерський рух на даному етапі формувався переважно на базі церков, гуманітарних організацій та благодійних фондів. За тих умов волонтерство сприймалося як альтруїстичний вияв людяності та духовності, без офіційного правового статусу.

При цьому, першою організованою вітчизняною волонтерською ініціативою в незалежній Україні прийнято вважати службу «Телефон довіри», яка виникла на початку 1990-х років в місті Одеса. Її діяльність була пов'язана з наданням психологічної підтримки, допомоги особам, які опинилися у складних життєвих обставинах та соціального консультування. Саме такий досвід стає важливим прикладом самоорганізації громадян на засадах альтруїзму, добровільності та соціальної відповідальності [5].

Подальший розвиток вітчизняного волонтерського руху був пов'язаний із створенням Всеукраїнського громадського центру «Волонтер», діяльність якого уможливила координацію зусиль громадських організацій, соціальних служб та навчальних закладів у сфері соціальної підтримки молоді, малозабезпечених верств населення та людей з інвалідністю. Значний внесок у розбудову системи вітчизняного волонтерства зробив Центр «Добра воля», який започаткував всебічну низку програм з підготовки волонтерів, впровадження інноваційних підходів до соціально-педагогічної роботи й організації навчальних тренінгів [39].

Водночас, у цей же період розпочинає свою діяльність мережа Центрів соціальних служб для молоді, які діяли на регіональному та місцевому рівнях. Такі центри стали інституційною базою для формування волонтерського руху, забезпечуючи координацію діяльності волонтерів, методичний супровід та професійну підготовку. Саме створення цих центрів соціальних служб сприяло становленню ефективної моделі волонтерства в умовах незалежної України та визначило подальші віхи його еволюції як важливої складової соціально-педагогічної системи держави [41].

Другий етап інституційного формування волонтерської діяльності охоплює період 2000-2013 роки. Саме прийняття у 2011 році Закону України «Про волонтерську діяльність» стало важливим кроком до визнання волонтерства на державному рівні. У цей період у вищих навчальних закладах починають створюватися студентські волонтерські об'єднання та формуватися ініціативні групи при соціальних службах. Зокрема, як відмічає О. Гук, «...волонтерство є одним із елементів громадянського суспільства, яке бере на себе соціальну відповідальність у кризові періоди розвитку країни» [16].

З 2014 року почався третій етап розвитку вітчизняного волонтерства, який пов'язаний передусім із Революцією Гідності та початком військової агресії росії на сході України. Саме тоді волонтерство стає національним рухом й проявом громадянської зрілості. Волонтери допомагали переселенцям, забезпечували військових, підтримували поранених та їхні родини. У роботі В. Савінова підкреслюється, що саме в цей період вітчизняна волонтерська парадигма набула «...масового характеру, інтегруючись у соціальні та психологічні процеси підтримки суспільства» [38].

Четвертий етап - це етап консолідації й професіоналізації волонтерства. Розпочався він з 2022 р. та продовжує свій розвиток по сьогоднішній день. Повномасштабна війна об'єднала мільйони українців у єдину мережу волонтерської допомоги. За наявних обставин саме волонтерство стає не лише формою суспільної підтримки, але й фактором зміцнення національної свідомості й ідентичності, а також психологічної стійкості. Саме в цей час

з'являються такі інноваційні види волонтерства як онлайн-волонтерство, цифрове, психологічна допомога військовим і цивільним, менторство для переселенців тощо.

На мій погляд, сучасне українське волонтерство – це не лише допомога, а соціально-педагогічна система, яка сприяє вихованню в людині моральності, емпатії, громадянської відповідальності. Воно поєднує практичні дії з глибоким виховним змістом та стає важливою складовою освітнього процесу, особливо під час формування активної позиції вітчизняної молоді.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» під волонтерською діяльністю слід розуміти «...добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. [28]

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», основними напрямками волонтерської діяльності є такі: «...надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів; проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання; сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів; надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України; надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації; утвердження української національної та громадянської ідентичності; надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України; надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, збройною агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України; сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи; сприяння центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям,

об'єднанням громадян, а також фізичним особам, які здійснюють соціальний патронаж, у проведенні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також звільнені від подальшого відбування зазначених видів покарань на підставах, передбачених законом; надання волонтерської допомоги особам, які постраждали внаслідок інфекційних (небезпечно інфекційних, особливо небезпечних інфекційних) хвороб та епідемій; надання волонтерської допомоги, пов'язаної із захистом та рятуванням тварин; надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством» [28].

Беручи до уваги вищезазначене, можна дійти висновку, що волонтерська діяльність в умовах вітчизняної соціально-педагогічної парадигми постає у формі багатовимірною явища, яке інтегрує соціальні, морально-гуманістичні та освітні цінності. Сутність волонтерства полягає у безоплатній і добровільній діяльності, яка спрямована на підтримку осіб та спільнот, що потребують допомоги, а також у сприянні розвитку активної громадянської позиції й відповідальності кожного громадянина за суспільне благо.

Проведений аналіз історичних етапів становлення вітчизняного волонтерського руху свідчить, що його розвиток було нерозривно пов'язане з суспільно-політичними трансформаціями, які відбувалися в державі в період незалежності. Зокрема, перший етап, що припав на початок 1990-х років, ознаменував зародження волонтерських ініціатив, а саме створення служби «Телефон довіри» та розвитку діяльності центрів «Добра воля» та «Волонтер», які заклали основне підґрунтя для формування організованої громадянської активності. Другий етап (2000-2013 роки) характеризується періодом інституціоналізації волонтерства, коли офіційно на державному рівні було визнано його значення через ухвалення Закону України «Про волонтерську діяльність». На третьому етапі (2014-2021 роки) відбулося перетворення волонтерства на всенародний рух, що стає важливим чинником національної єдності й обороноздатності держави. Четвертий етап (з 2022 року по теперішній час) характеризується цифровізацією, професіоналізацією та системністю в

роботі волонтерських організацій, що інтегруються у всі сфери суспільного життя – від психологічної підтримки до освіти й медицини, а також до розвитку активного міжнародного співробітництва.

Отже, волонтерство сьогодні виконує не лише допоміжну, а й виховну функцію, формуючи при цьому емпатійність, моральну зрілість, солідарність та патріотизм вітчизняних громадян. З позицій соціально-педагогічної науки волонтерство виступає важливим компонентом розвитку особистості, що, зокрема, уможливорює становлення громадянської ідентичності та ціннісних орієнтацій. Саме за цих обставин волонтерську діяльність доцільно розглядати як інноваційний вид соціально-педагогічної роботи, що, передусім, покликаний сприяти культурному розвитку українського суспільства, зміцненню базових демократичних засад, а також духовній консолідації нації.

1.2. Соціально-педагогічні функції та принципи волонтерської діяльності

Волонтерська діяльність виступає важливим соціально-культурним феноменом сучасного суспільства, який уможливорює розвиток громадянської активності, зміцнення соціальної згуртованості та формування моральних цінностей. У контексті соціально-педагогічної складової волонтерство доцільно розглядати як форму соціальної взаємодії, яка забезпечує реалізацію принципів добродійності, гуманізму та взаємодопомоги. Сутність волонтерства саме полягає у безкорисливій діяльності громадян, що спрямована підтримку вразливих категорій населення, розвиток спільнот, а також на задоволення відповідних соціальних потреб окремих осіб чи груп.

З позицій розвитку соціальної педагогіки саме волонтерська діяльність виступає базовим механізмом соціалізації, формування громадянських компетентностей та розвитку активної життєвої позиції. Як відмічає О. Безпалько, волонтерство доцільно розглядати «...потужним інструментом

реалізації соціально-педагогічних завдань, спрямованих на розвиток особистості, її соціальної активності та гуманістичних цінностей» [2].

Однією з важливих соціально-педагогічних функцій волонтерської діяльності є саме виховна функція, яка сприяє формуванню у волонтерів морально-етичних якостей, емпатії, відповідальності, толерантності, а також готовності до співпраці. У своєму доробку Н. Лисенко, відмічає, що участь у волонтерських ініціативах сприяє активному становленню громадянської свідомості та моральної зрілості молоді [19].

Не менш важливою соціально-педагогічною функцією волонтерської діяльності є комунікативна функція, яка полягає у формуванні навичок конструктивного спілкування, взаємодії та партнерства між членами відповідної громади чи об'єднання. Завдяки волонтерській активності формується культура співробітництва, діалогу та взаєморозуміння, що виступають базовою основою соціальної інтеграції.

Інтеграційна функція знаходить свій прояв у забезпеченні можливостей для соціального включення громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах. Як відмічає О. Пехота, волонтерство виконує функцію «соціального мосту», який сприяє поєднанню різних соціальних груп та уможливорює гармонізацію суспільних відносин [25].

Суттєве значення в розвитку соціально-педагогічної складової волонтерства має також профілактична функція, яка реалізується через запобігання проявам девіантної поведінки, соціальної пасивності та деструктивних тенденцій серед молоді. Саме участь у різних волонтерських проєктах формує ціннісні орієнтації, позитивну соціальну мотивацію та відповідальну поведінку [40].

Окрім вищезазначеного, під час волонтерської діяльності виконується розвивальна функція, яка сприяє розкриттю потенціалу особистості, самореалізації, формуванню лідерських й організаторських навичок. Так, в науковому дослідженні І. Зверєвої, відмічається, що волонтерство є

«...важливим ресурсом соціального виховання, який поєднує навчання, практичну діяльність і громадянський розвиток» [18].

Таким чином, можемо дійти висновку, що соціально-педагогічні функції волонтерської діяльності охоплюють всебічний спектр різноманітних напрямів, спрямованих, передусім, на формування громадянської активності, розвиток особистості, соціальної відповідальності та гуманістичних цінностей. Зазначені функції забезпечують цілісність та ефективність вітчизняного волонтерського руху як новітнього соціально-педагогічного феномену, який активно впливає на суспільні процеси, виховання молоді та розвиток громад в Україні.

Разом з тим, реалізація вище досліджених функцій є неможливою без дотримання відповідних принципів, що визначають зміст, організаційні засади та морально-етичні орієнтири волонтерської діяльності на сучасному етапі. Саме реалізація принципів виступає методологічною основою, яка координує дії волонтерів, забезпечує взаємодію між всіма учасниками волонтерського руху та забезпечує законний, гуманістичний та соціально відповідальний характер волонтерства.

Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність», основними принципами волонтерства є добровільність, законність, безоплатність, рівність, гуманність та недискримінація [28]. Під добровільністю доцільно розуміти вільний вибір участі у волонтерській діяльності без примусу або зовнішнього тиску. Безоплатність передбачає відсутність будь-якої матеріальної вигоди як мотиву до участі у відповідних волонтерських ініціативах.

Принцип гуманізму передбачає визнання цінності людського життя, гідності та прав кожного громадянина. Як відмічає О. Безпалько, гуманістичний підхід у волонтерській діяльності представлений прагненням до підтримки вразливих категорій населення, безкорисливої допомоги та розвитку взаємоповаги [2].

Принцип соціальної відповідальності характеризується усвідомленням волонтерами наслідків своєї діяльності як для суспільства в цілому, так для окремої громади або окремої людини. В дослідженні І. Звереві, зазначено, що

соціально відповідальність у волонтерстві проявляється під час готовності діяти заради суспільного добра, а також приймати активну участь у вирішенні соціально значущих проблем [18].

Принцип партнерства передбачає взаємодію волонтерів з різноманітними благодійними структурами, а також із державними, громадськими, медичними, освітніми та іншими організаціями. Ефективне партнерство характеризується злагодженою координацією дій, спільним плануванням і ефективною підтримкою з боку різних соціальних організацій та об'єднань.

Волонтерська діяльність також реалізує принцип рівності й недискримінації, який передбачає наявність прояву поваги до прав і свобод кожної людини незалежно від її раси, статі, віку, національності, віросповідання або соціального статусу [28].

Важливим у соціально-педагогічному контексті також є принцип самореалізації, який надає можливість кожній особистості проявляти свої здібності, творчий потенціал та ініціативу під час проведення волонтерської діяльності. Зокрема, на думку Н. Лисенко, волонтерство відображає «...форму особистісного зростання, коли альтруїстичні мотиви поєднуються з внутрішньою потребою у саморозвитку» [19].

Окрім вищезазначених принципів, останнім часом також виокремлюють принцип відкритості та прозорості, який передусім сприяє формуванню довіри до волонтерських організацій, ефективному використанню ресурсів та дотримання етичних стандартів під час взаємодії з громадою.

Таким чином, підбиваючи підсумок даного підрозділу, можемо дійти висновку, що функції та принципи волонтерської діяльності перебувають у тісному взаємозв'язку. Зокрема, функції відображають практичний зміст та соціально-педагогічну спрямованість волонтерства, тоді як принципи формують нормативно-ціннісні підвалини цієї діяльності, що забезпечує гуманний характер, ефективність та сталість волонтерського руху в умовах сучасної парадигми.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

2.1. Характеристика основних напрямів соціально-педагогічної діяльності волонтерських груп

Сучасна форма організації волонтерства представляє собою важливий соціально-педагогічний феномен, який відіграє важливе значення у розвитку громадянського суспільства, формуванні його соціальної активності, гуманізму та взаємодопомоги. Воно обумовлює добровільну участь громадян у будь-якій діяльності, що спрямована на підтримку окремих осіб чи спільнот, задоволення суспільно корисних потреб, а також на формування й зміцнення соціальної згуртованості суспільства. У вищезазначеному контексті соціально-педагогічна діяльність відповідних волонтерських організацій та груп виступає системною формою організованої допомоги, яка базується на принципах партнерства, добровільності та виховного впливу.

На думку таких вітчизняних дослідників, як Я. Блоха, О. Безпалько, М. Моторна, під соціально-педагогічною діяльністю волонтерських груп доцільно розуміти форму соціальної практики, що поєднує виховні, освітні й соціальні функції, спрямовані на формування особистості, профілактику негативних явищ, підтримку соціальної адаптації та розвиток соціально значущих цінностей в умовах сучасної вітчизняної парадигми.

Становлення соціально-педагогічної діяльності волонтерських груп виступає важливим аспектом сучасного громадянського суспільства в нашій державі. Саме така діяльність спрямована на підтримку різних категорій населення, розвиток культури взаємодопомоги, формування соціальної активності та солідарності.

Необхідно відмітити, що в залежності від мети, змісту та формату проведення волонтерської роботи виокремлюють кілька базових напрямів, а

саме: просвітницький, профілактичний, рекреативний, соціально-побутовий, реабілітаційний, охоронно-захисний, соціально-рекламний та фандрейзинговий.

Зокрема, профілактичний напрям волонтерської діяльності зорієнтований на попередження відповідних негативних явищ соціального характеру, наприклад, таких як наркоманія, алкоголізм, насильство, булінг, соціальна ізоляція тощо.

Зокрема, можемо навести як наприклад діяльність студентських молодіжних волонтерських загонів при Київському національному університеті ім. Т. Шевченка та Національному університеті «Львівська політехніка», які періодично проводять всебічні профілактичні тренінги та вебінари для школярів під гаслом «Життя без шкідливих звичок» [46].

Також, у 2024 р. в межах здійснення ініціативи «Молодь за здоровий вибір» волонтери Львівського обласного молодіжного центру організували проведення понад шістдесяти інтерактивних вебінарів, присвячених формуванню здорового способу життя серед вітчизняної молоді [7].

Просвітницький напрям волонтерства передбачає поширення знань, пошук шляхів зростання рівня громадянської свідомості й розширення соціальної компетентності населення.

Волонтерські організації, як правило, реалізують свої просвітницькі заходи у школах, виховних закладах різного типу, закладах професійної освіти, громадах. Зокрема, можна відокремити волонтерський рух «Будуємо Україну Разом» (БУР), робота якого не лише обмежується організацією заходів з відбудови житла для постраждалих. Волонтерська організація БУР періодично проводить лекції й вебінари щодо цінностей взаємодопомоги, спільної праці та громадянської відповідальності [10].

Просвітницька діяльність вітчизняного волонтерського руху також активно реалізується через цифрові платформи. Зокрема, як наприклад, можна навести систему онлайн-курсів від Української Волонтерської Служби «Основи волонтерства», основною метою яких є допомога початківцям-волонтерам

оволодіти етичними та педагогічними засадами соціально-педагогічного напрямку волонтерської роботи [11]

Рекреативний напрям волонтерської роботи охоплює взаємопов'язаний комплекс заходів з організації дозвілля, культурних подій, відпочинку, які передусім мають сприяти психологічному розвантаженню та адаптації відповідних соціально вразливих груп населення (дітей, молоді, ветеранів, ВПО тощо).

Показовим прикладом рекреативного напрямку волонтерської роботи є програма «Спільно – Діємо» від UNICEF Україна, де волонтери організують різноманітні спортивні заходи, арт-терапевтичні майстер-класи та культурні події для дітей, переміщених з прифронтових територій унаслідок війни [22].

Окрім зазначеного, також можемо звернути увагу на громадську ініціативу «Табори Доброти» у Вінницькій області, зусиллями якої у 2023-2024рр. були організовані літні табори для дітей молодшого та середнього шкільного віку з сімей військовослужбовців, що сприяло забезпеченню соціальної підтримки та психологічної адаптації цим сім'ям [6].

Реабілітаційний напрям волонтерської діяльності зосереджено в цілому на допомогу особам, які потребують відповідного відновлення психоемоційного або фізичного стану.

Так, до прикладу, волонтери громадської організації «Побратими», яка розташована у м. Київ, періодично проводять заходи з надання психологічної підтримки військовослужбовцям та їх родинам, організують різноманітні арт-терапевтичні сесії та формують групи взаємодопомоги [6].

На сьогодні, у містах Дніпро та Харків, активно здійснюють свою діяльність волонтерські центри реабілітації поранених бійців, в яких до індивідуальної підтримки ветеранів активно залучаються студенти психологічного, педагогічного та соціального напрямку.

Соціально-побутовий характер волонтерської роботи передбачає допомогу особам з інвалідністю, людям похилого віку, малозабезпеченим

верствам населення, внутрішньо переміщеним особам внаслідок війни у вирішенні соціально-побутових проблем.

Зокрема, у межах здійснення проекту «Твоя опора» волонтери забезпечують роздачу продуктових наборів, засобів гігієни та виконують базові невідкладні ремонтні послуги для літніх людей, які залишилися наразі без родичів [22].

Схожі ініціативи також мають місце у Полтаві та Черкасах. В цих містах волонтери Центру соціальних служб періодично організовують заходи з допомоги літнім людям у прибиранні, приготуванні їжі та оформленні документів.

Соціально-рекламні заходи волонтерів спрямовані на зростання популяризації гуманістичних цінностей, а також формування позитивного іміджу вітчизняного волонтерського руху, привернення уваги суспільства до соціальних проблем.

Яскравим прикладом соціально-рекламної роботи волонтерів є організація національної кампанії «Твори добро разом», яка була започаткована у 2023 р. Українською Волонтерською Службою за підтримки Міністерства молоді та спорту України. Остання поєднала освітньо-просвітницькі заходи, відеоролики та флешмоби, основною метою яких була активізація залучення молоді до громадської активності [6].

Охоронно-захисний напрям волонтерської роботи відповідає за участь волонтерів у заходах, що спрямовані на допомогу постраждалим особам внаслідок воєнних дій, безпеку, а також психологічний та правовий захист таких громадян.

Зокрема, такі Волонтерські організації, як «Червоний Хрест України» та Національна скаутська організація «Пласт», активно долучаються до евакуації населення з прифронтових небезпечних територій, надання домедичної допомоги, будівництва укриття, необхідних для цивільних під час повітряної тривоги [36].

Орім вищезазначеного, волонтери правозахисної організації «Право на захист» ініціюють юридичну підтримку внутрішньо переміщених осіб та осіб, які шукають притулок [36].

Фандрейзинговий напрям волонтерської роботи передбачає пошук шляхів всебічного залучення ресурсів для реалізації соціально-педагогічних проєктів. Так, громадська ініціатива «Повернись живим» стала прикладом формування ефективної системи збору коштів на базі прозорої онлайн-платформи, де волонтери гарантують цільове використання залучених ресурсів на навчання військових, медичну підтримку та військово обладнання [1]. Також, можемо відмітити роботу студентів-волонтерів на локальних рівнях з проведення благодійних ярмарків, квестів та марафонів для збору коштів на потреби лікарень, дитячих будинків, військову допомогу тощо.

Отже, беручи до уваги вищезазначене, можемо дійти висновку, що соціально-педагогічна діяльність волонтерських груп виступає як багатовимірний процес, який охоплює просвітницьку, профілактичну, рекреативну, соціально-побутову, реабілітаційну, фандрейзингову, соціально-рекламну й охоронно-захисну діяльність. Кожен із цих напрямів волонтерства характеризується власним набором спеціальних й специфічних прийомів та методик, але, в цілому, всі вони взаємопов'язані між собою та формують цілісну систему допомоги й розвитку певної особистості (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні напрямки соціально-педагогічної роботи волонтерських груп

№ з/п	Вид напрямку соціально-педагогічної діяльності	Характеристика змісту соціально-педагогічної діяльності	Основні форми волонтерської роботи	Цільові групи, на які спрямовується діяльність	Приклади громадських організацій / ініціатив
1	Профілактичний напрям діяльності	Орієнтований передусім на попередження різного виду негативних соціальних явищ, формування у молоді	Профілактичні тренінги та інформаційні кампанії, семінари, анкетування, флешмоби, акції (наприклад	Школярі, студенти	Львівський обласний молодіжний центр, ініціатива «Молодь за здоровий вибір», ГО «Україна без тортур», «Молодь за

№ з/п	Вид напряму соціально-педагогічної діяльності	Характеристика змісту соціально-педагогічної діяльності	Основні форми волонтерської роботи	Цільові групи, на які спрямовується діяльність	Приклади громадських організацій / ініціатив
		соціально-відповідальної поведінки, розвиток всебічних навичок саморегуляції й здорового способу життя	«Молодь проти наркотиків»)		здоров'я», ініціатива «Бережи себе»,
2	Просвітницький напрям діяльності	Полягає у підвищенні рівня правової, соціальної та громадянської обізнаності суспільства, розвиток громадянської активності та життєвих компетентностей	Організація лекцій, освітніх курсів, тренінгів з прав людини, медіа грамотності, фінансової грамотності, кібербезпеки тощо	Школярі, студенти, освітяни, місцеві громади	Українська академія лідерства, «U-Report Україна», Волонтерський рух «Будуємо Україну Разом»
3	Рекреативний напрям діяльності	Спрямований на відновлення психологічного та емоційного благополуччя дітей та молоді, організацію безпечного дозвілля	Спортивні заходи, дитячі табори відпочинку, арт-терапевтичні ігри, творчі майстерні, квести	Школярі, студенти, сім'ї внутрішньо переміщених осіб	Програма «Спільно-Діємо», Молодіжні платформи «Art for Life», «Childhood Recovery Camp».
4	Реабілітаційний напрям діяльності	Орієнтований на відновлення психологічного, соціального та фізичного стану громадян, які постраждали від воєнних дій або перебувають у складних життєвих обставинах	Індивідуальна та групова терапія, програми соціалізації, комплексна програма підтримки ветеранів	Діти-сироти, люди з інвалідністю ВПО, ветерани та інші вразливі групи	ГО «Побратими», громадська ініціатива «Табори Доброти» ініціатива «Пліч-о-пліч», Український Червоний Хрест.
5	Соціально-побутовий напрям діяльності	Орієнтований на всебічну допомогу соціально вразливим	Проведення заходів зі збору та розподілу гуманітарної	Люди похилого віку, малозабезпечені сім'ї, внутрішньо	Фонд «Твоя опора», «Добродій», «Волонтерська сотня».

№ з/п	Вид напряму соціально-педагогічної діяльності	Характеристика змісту соціально-педагогічної діяльності	Основні форми волонтерської роботи	Цільові групи, на які спрямовується діяльність	Приклади громадських організацій / ініціатив
		верствам населення під час задоволення базових життєво необхідних потреб (медицина, харчування, одяг, житло)	допомоги, доставка ліків та їжі, побутова підтримка тощо	переміщені особи, діти-сироти, люди з інвалідністю	
6	Соціально-рекламний напрям діяльності	Полягає у формуванні позитивного іміджу волонтерського руху, розвиток культури взаємодопомоги й поширення соціально важливих ідей в суспільстві	Соціально-пізнавальні подкасти, флешмоби, тематичні медіа-проекти	Громадськість, школярі, студенти, місцеві об'єднання та спільноти.	Міністерство молоді та спорту України, кампанія «Твори добро разом», «Volunteer Media Hub», «Ukrainian Volunteer Service».
7	Охоронно-захисний напрям діяльності	Спрямований на забезпечення захисту прав та свобод громадян, гарантування безпеки дітей, осіб з інвалідністю, жертв насильства тощо	Проведення юридичних консультацій, створення кризових центрів та ліній довіри, співпраця з соціальними службами та правозахисними органами	Жертви насильства, діти, діти-сироти, люди з інвалідністю та інші соціально вразливі групи	«Червоний Хрест України», Національна скаутська організація «Пласт», «Безпечний простір», «Права людини понад усе».
8	Фандрейзинговий напрям діяльності	Спрямований на залучення фінансових, інформаційних та матеріальних ресурсів з метою підтримки соціально важливих проектів і критичних потреб громади	грантові ініціативи благодійні акції, онлайн-збори тощо	Благодійні фонди, громадські організації, освітні та медичні установи	Благодійний фонд «Повернись живим», «Tabletochki», «Razom for Ukraine».

Представлені у табл. 2.1. напрями волонтерської діяльності демонструють, що вітчизняний волонтерський рух являє собою багатовимірний соціально-педагогічний феномен, який системно поєднує психологічну, профілактичну, виховну, економічну та гуманітарну функції. Наведені приклади з сучасної практики волонтерства свідчать про неухильну інституціоналізацію волонтерського руху в нашій державі, зростання активності міжсекторальної співпраці (а саме, держава-громада-освіта) та поступове зростання впровадження інноваційних підходів, серед яких передусім заслуговують уваги цифрові платформи, дистанційні курси, тренінги та вебінари, інтерактивні методики волонтерської роботи з різними цільовими групами населення України.

Таким чином, підсумовуючи написання даного підрозділу, можемо дійти висновку, що соціально-педагогічні напрями сучасної волонтерської роботи в Україні не лише відповідають сьгоднішнім викликам суспільства (військова агресія рф, міграція з прифронтових територій, соціальна вразливість окремих груп населення), але й формують всебічну культуру взаємодопомоги яка, передусім, відображає базову складову громадянської зрілості вітчизняного суспільства.

Отже, соціально-педагогічна складова волонтерської діяльності має поєднувати виховний потенціал і соціальне служіння, що, в свою чергу уможливить формування відповідальної та соціально активної особистості, яка готова діяти на користь суспільства. Саме у цьому аспекті полягає провідне значення волонтерського руху в соціально-педагогічному просторі сучасної України.

2.2. Оцінка ефективності волонтерських ініціатив як засобу соціально-педагогічного впливу

Оцінка ефективності волонтерських ініціатив на рівень свідомості сучасного суспільства набуває важливого значення, оскільки саме волонтерство сьогодні є одним із базових чинників розвитку громадянської активності населення, його соціальної згуртованості, а також формування морально-етичних цінностей. У соціально-педагогічній практиці волонтерська діяльність набуває особливі характерні риси не лише як форми соціальної участі, а й як інструменту соціалізації, виховання та розвитку особистості, здатної уможливити гармонійне поєднання виховного, освітнього та соціального впливу.

Ефективність здійснених волонтерських ініціатив визначається на основі ступеню досягнення поставлених відповідних соціально-педагогічних цілей, до яких, як правило, відносять: підвищення рівня емпатії, розвиток активної громадянської позиції, формування комунікативних й організаторських навичок (хард- та софт-скіли), а також підготовки молоді до відповідального й усвідомленого виконання соціальних ролей. Водночас рівень ефективності волонтерської роботи зазвичай потребує системного оцінювання, що передбачає комплексну систему як кількісних, так і якісних показників.

Відповідно до наведених даних Фонду «Демократичні ініціативи» та Центру Разумкова, у 2023р. понад 71 % вітчизняних громадян, після початку повномасштабного вторгнення РФ, долучалися до різних форм волонтерської діяльності. Такий показник можна вважати безпрецедентним у новітній історії нашої держави, що відповідно ілюструє високий рівень соціальної мобілізації населення в Україні. Водночас, відповідно до проведених досліджень Української Волонтерської Служби та U-Report у 2022р., частка молоді, яка брала участь у різноманітних волонтерських проектах, мала тенденцію до

зростання з 6 % у 2021 р. до 30 % у 2022 р., що підтверджує вагомий виховний потенціал сучасних волонтерських практик у молодіжному середовищі [50].

Дослідження Міністерства молоді та спорту України у 2023р. засвідчать, що питома вага молодих людей, які брали участь у діяльності волонтерських організацій протягом 2023 року складає 16 %, тоді як у довоєнний період зазначений показник не досягав 8 %. Вище наведена динаміка демонструє неухильне зростання соціальної активності вітчизняної молоді та формування у неї стійкої мотивації до суспільно корисної діяльності, що є важливим напрямком соціально-педагогічного впливу [8].

Показовим фактором виступає також зростання кількості офіційно зареєстрованих волонтерів. Зокрема, станом на кінець 2024 р. в офіційному реєстрі волонтерів, налічувалося понад 10 тис. осіб, що відповідно у 15 разів більше, порівняно з 2022 р. Вищезазначене свідчить не лише про кількісний розвиток волонтерського руху, але й про його інституалізацію, а саме перехід від окремих, не постійно діючих форм допомоги до системної діяльності, що координується різноманітними громадськими, освітніми, медичними та державними організаціями (табл. 2.1) [57].

Як видно з таблиці 2.1, волонтерська активність суспільства в нашій державі у 2022 р. сягнула рекордно високого рівня (74 %), що свідчить про потужний соціально-педагогічний потенціал волонтерських ініціатив. Разом з тим, у наступні роки (2023-2024рр.) спостерігається поступове зниження участі громадян в волонтерських заходах, водночас волонтерські ініціативи характеризуються більш цілеспрямованим, організованим й освітньо-орієнтованим характером, що обумовило підвищення їх загальної ефективності у контексті як соціально-виховного впливу (рис. 2.1, рис. 2.2).

**Динаміка участі населення та молоді України у волонтерській діяльності у
2021-2024 рр.**

Рік	Частка участі населення у волонтерській діяльності, %	Частка молоді, що була залучена до волонтерства, %	Кількість офіційно зареєстрованих волонтерів (осіб)	Основні тенденції волонтерської практики
2021 рік	≈ 8 %	≈ 6 %	700 осіб	Невисока активність населення, волонтерські ініціативи мають місце переважно у сфері освіти та екології
2022 рік	74 %	30 %	2 699 осіб	Пік зростання волонтерства через повномасштабне вторгнення рф; активізація молоді в волонтерський діяльності
2023 рік	37 %	16 %	6 844 осіб	Інституціоналізація волонтерської роботи
2024 рік	27 %	≈20 %	10 454 осіб	Зменшення масовості волонтерського руху, водночас зростання освітнього та виховного спрямування волонтерства

Соціально-педагогічний аспект волонтерської діяльності виявляється у формі зміни ціннісних орієнтацій, поведінкових установок або соціальної компетентності учасників волонтерського руху. Зокрема, на основі даних Української Волонтерської Служби, аналіз анкетувань студентської молоді у 2023р. показав, що близько 78 % опитаних осіб відзначили підвищення власної відповідальності, 65 % опитаних відмітила розвиток комунікативних навичок, а 59 % звернули увагу на зростання мотивації до громадської участі. Така ситуація, передусім, свідчить про позитивний педагогічно-соціальний вплив волонтерства на становлення особистості вітчизняного суспільства [34].

Рис. 2.1. Динаміка участі населення та молоді у волонтерській діяльності в Україні у 2021-2024 рр.

Рис. 2.1. Динаміка офіційно зареєстрованих волонтерів в Україні у 2021-2024 рр.

Необхідно відмітити, що з позиції соціально-педагогічної практики, ефективність волонтерських програм залежить від таких базових факторів:

- структурованість відповідного напрямку волонтерської діяльності (наприклад, наявність навчальних компонентів);
- забезпечення мотиваційної підтримки волонтерів (наприклад, публічне схвалення, визнання відповідних результатів тощо);
- наявність всебічної партнерської взаємодії між закладами освіти, громадськими організаціями, держаними організаціями та місцевими громадами;
- тривалість та системність участі в волонтерській діяльності та її виражена регулярність;
- педагогічно-соціальний супровід, який передусім забезпечує осмислення набутого соціального досвіду та навичок.

Отже, можемо дійти висновку, що ефективне впровадження різного виду волонтерських ініціатив як окремого напрямку соціально-педагогічної роботи можливе лише за умов забезпечення інтеграції волонтерства у систему виховної роботи освітніх закладів та інших установ, формування сприятливого середовища для самоорганізації молоді та незалежної оцінки ефективності цієї діяльності. При цьому, саме волонтерство, виступаючи формою практичної громадянської освіти, уможлиблює становлення зрілої особистості, яка здатна до свідомої й активної участі у суспільному житті, що є стратегічно важливою метою соціально-педагогічної практики за сучасних умов.

РОЗДІЛ 3

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ВОЛОНТЕРСТВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Волонтерська діяльність в сучасній вітчизняній парадигмі посідає дедалі важливіше місце в системі соціально-педагогічної роботи. Особливо це простежується в умовах соціальної нестабільності, воєнних викликів й трансформації суспільних інститутів. Розвиток волонтерського руху сприяє підвищенню ефективності соціально-педагогічної допомоги, зміцненню громадянського суспільства та активізації безпосередньої участі громадян у пошуку шляхів розв'язання важливих соціальних проблем. Водночас тенденції розвитку волонтерського руху демонструють не лише потенціал, але й низку системних бар'єрів, які можуть стримувати його подальше формування та інтеграцію у соціально-педагогічну сферу.

Виходячи з вищезазначеного, дослідження основних перспектив і бар'єрів розвитку волонтерства уможливить систематизацію напрямків вдосконалення вітчизняної соціально-педагогічної політики та створить базові передумови для активного залучення волонтерів у практику соціальної підтримки в нашій державі. Здійснивши дослідження спеціальної літератури, виокремлені основні виклики розвитку вітчизняного волонтерства в умовах сучасної парадигми. З метою наочності представимо їх перелік у вигляді рис. 3.1.

Зокрема, одним із основоположних фундаментальних викликів є недостатня розробленість бази нормативно-правового та інституційного регулювання волонтерської практики в соціально-педагогічній сфері. Хоча в Україні прийнятий Закон «Про волонтерську діяльність» [28], його положення не повною мірою деталізують особливості залучення волонтерів до роботи в розрізі окремих груп населення: діти, молодь, сім'ї, які опинилися у складних життєвих обставинах. До прикладу, у монографії «Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження» П. Горіновим зроблено акцент на

«недостатність ... досліджень, які б розкривали комплексний характер волонтерської діяльності в Україні в контексті безпекових викликів» [14].

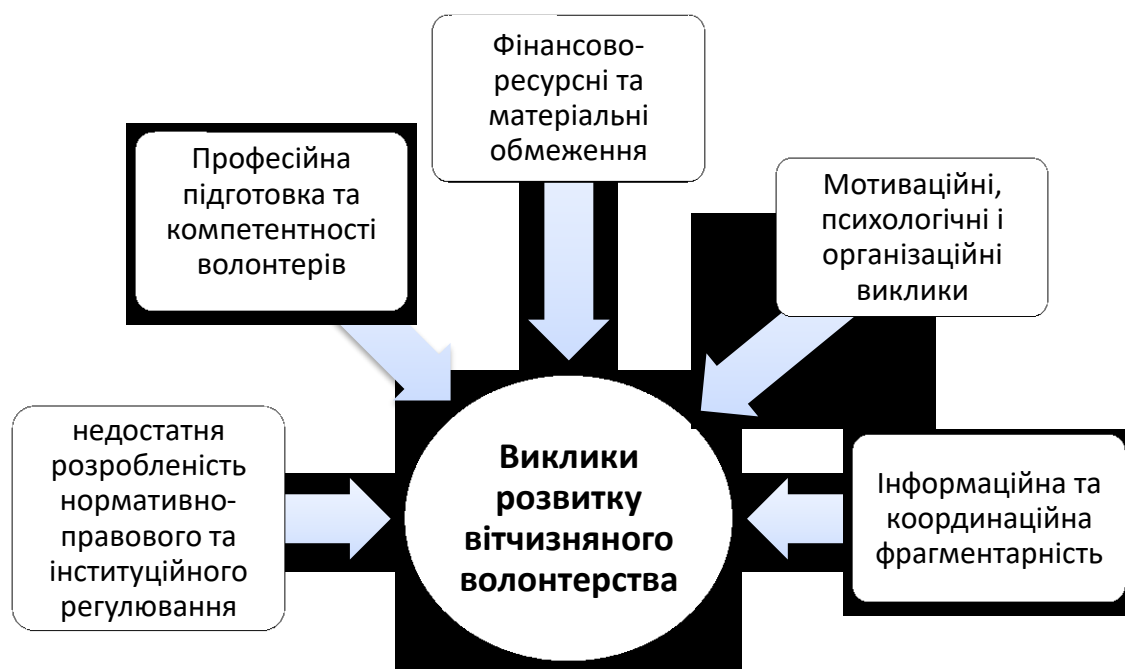

Рис. 3.1. Виклики розвитку вітчизняного волонтерства в умовах сучасної парадигми

Так, на практиці досить часто може мати місце ситуація, коли місцеві соціальні служби та освітні заклади не мають відповідних чітких положень чи внутрішніх регламентів, які б визначали базові нормативно-правові засади співпраці з волонтерами. Така ситуація, як правило, призводить до нефіксованих ролей, нечіткого розподілу відповідальностей і можливих юридичних ризиків. В умовах тривалої військової агресії рф, коли волонтерська активність суттєво зросла, це створило додаткові ризики та невизначеність, зокрема у питаннях страхування добровольців-волонтерів, процедури залучення та взаємодії з державними установами і організаціями тощо.

Отже, це стримуватиме також і розвиток волонтерства як системного елементу соціально-педагогічної роботи. За таких обставин, він залишатиметься частково поза регулюванням з боку офіційних структур та базуватиметься на «ініціативі знизу».

Ще одним вагомим викликом є недостатній рівень підготовки волонтерів, особливо таких спеціалістів, які залучаються до соціально-педагогічної діяльності із вразливими групами населення (діти, сім'ї в скрутному становищі, ВПО, люди з особливими потребами тощо). У системі вітчизняних закладів вищої та професійної освіти, в розрізі окремих спеціальностей та освітніх програм, лише частково інтегровані підготовчі модулі, які орієнтовані на волонтерство.

Так, до прикладу, студент-волонтер, який був залучений до роботи з дітьми із соціально несприятливого середовища, може володіти достатнім рівнем підготовки щодо питань психологічної підтримки, етичної взаємодії, кризової інтервенції. Наслідком такої ситуації можуть стати зростання ризику емоційного вигорання, неузгодженої взаємодії з особами, які потребують відповідної професійної допомоги соціально-психологічного, емоційного, медичного чи іншого характеру, а також відсутність належного супроводу. Окрім зазначеного, у практиці окремих волонтерських програм зустрічаються випадки, коли організація зазначених заходів не передбачає тренінгів, супервізії або методичного контролю, що неабияк знижує ефективність волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи в умовах сучасних викликів.

Наступним викликом, який потребує уваги, є обмеженість матеріально-технічних, фінансових та організаційних ресурсів, які необхідні для сталого й системного функціонування волонтерських програм. Так, Н. О. Говоруха в своєму дослідженні «Соціально-педагогічні умови розвитку волонтерського руху в Україні» відмічає, що одним із важливих аспектів розв'язання цієї проблеми є «налагодження співробітництва волонтерських формувань з благодійниками з метою забезпечення фінансування волонтерських заходів». [12].

В практичній діяльності це може реалізуватися, коли, наприклад, відповідна волонтерська група, що функціонує при школі чи центрі соціальних служб має мінімальне бюджетне забезпечення та, відповідно, не може оплатити транспорт, придбати технічне обладнання, організувати навчання чи супровід

добровольців-волонтерів. Як результат, багато цікавих волонтерських ініціатив залишаються епізодичними, одноразовими, без майбутньої перспективи їх розширення або систематизації.

Четвертий виклик розвитку вітчизняного волонтерства обумовлений негативними мотиваційними та психологічними умовами такої діяльності. Так, волонтери нерідко працюють в умовах високого емоційного навантаження, доволі часто – в кризових ситуаціях, особливо в умовах війни. Така ситуація детально досліджена у науковому доробку Є. В. Сірого «Нові маркери у концептуалізації практики українського волонтерства у воєнний період», в якому автором аналізуються зміни мотивів, соціального включення та складності, з якими стикнулися добровольці-волонтери в умовах війни [42].

У практиці волонтерства досить часто можна спостерігати випадки, коли доброволець-волонтер, залучений до роботи з ВПО чи людьми, які втратили житло, стикається з високими психологічними навантаженнями, нестабільністю умов та відсутністю системної супервізії. Все це обумовлює зростання ризиків вигорання та зниження залученості. Крім того, досить складно утримувати волонтера довгостроково, якщо він не вбачає системного підходу, розвитку чи визнання своєї діяльності.

Досить небезпечним викликом сьогодення для волонтерських ініціатив є недостатність системної організаційної та інформаційної координації волонтерських об'єднань. Як зазначають Ю. Мацієвський та Я. Лук'янчук у своїй роботі «Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів», однією із нагальних проблем сьогодення є поява «псевдоволонтерства», що прямо пов'язано із слабкою організаційно-інформаційною структурою та контролем [21].

Так, на практиці можуть мати місце такі проблемні випадки: 1) в окремих громадських об'єднаннях відсутня централізована база даних волонтерів, їх кваліфікацій або досвіду; 2) заплановані чи проведені волонтерські програми не мають внутрішнього обліку або системи супроводу, підзвітності й контролю; 3) волонтерські заклади, які спеціалізуються на соціально-педагогічній роботі не

завжди володіють повною інформацією, до кого саме звертатися чи як залучати добровольців. Зазначені випадки ускладнюють обмін досвідом, обмежують процеси масштабування волонтерських ініціатив та знижують їх прозорість, що, в свою чергу, негативно впливає на довіру з боку суспільства до вітчизняної системи волонтерства.

Кожен із вищенаведених викликів має системний характер та негативно впливає на сталий розвиток вітчизняного волонтерства в соціально-педагогічній сфері. Подолання цих викликів потребує впровадження комплексного підходу – від удосконалення нормативної бази та професійної підготовки фахівців до зростання ресурсного забезпечення й створення ефективно функціонуючих інформаційно-координаційних структур (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз основних викликів розвитку волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи України

№ з/п	Види викликів та проблем	Виявлена проблеми	Приклад з вітчизняної практики	Наслідки для соціально-педагогічної діяльності	Ймовірні шляхи подолання й вдосконалення
1	Нормативно-правова невизначеність	Недостатнє нормативне урегулювання правового статусу волонтера, відсутність стандартів взаємодії з освітніми та соціальними установами	У більшості навчальних закладів відсутнє Положення про співпрацю з волонтерами, що створює юридичні ризики	Відсутність системності в діяльності волонтерських об'єднань, правова неврегульованість їх діяльності	Удосконалення нормативно-законодавчої бази, зокрема Закону України «Про волонтерську діяльність», розробка підзаконних роз'яснюючих актів
2	Низький рівень професійної підготовки та компетентності волонтерів	Відсутність системної професійної підготовки фахівців у сфері роботи з вразливими групами	Студенти-волонтери без належних знань у сфері кризового консультування працюють із дітьми з неблагополучних сімей, ВПО, дітьми-інвалідами	Ризик надання неефективної допомоги, ризик психологічної шкоди самим волонтерам	Запровадження тренінгів, курсів підготовки та підвищення кваліфікації волонтерів

№ з/п	Види викликів та проблем	Виявлена проблеми	Приклад з вітчизняної практики	Наслідки для соціально-педагогічної діяльності	Ймовірні шляхи подолання й вдосконалення
3	Фінансово-ресурсні обмеження	Нестача матеріально-ресурсної бази, коштів на транспорт, навчання, інформаційні ресурси тощо	Волонтерські групи при центрах соціальних служб не мають достатньо коштів на організацію виїзних заходів чи друк допоміжних матеріалів для роботи	Епізодичність волонтерських проєктів, низька стабільність та ефективність діяльності	Розвиток комплексної системи державно-приватного партнерства, залучення міжнародних грантів і благодійних коштів
4	Психологічні та мотиваційні виклики	Суттєве емоційне навантаження, відсутність супервізії, вигорання	Волонтери, під час допомоги ВПО, ветеранам, стикаються з травматичними історіями без належної попередньої підготовки	Зниження мотивації, вигорання, відтік фахових волонтерів	Створення дієвої системи психологічного супроводу, впровадження програм підтримки волонтерства
5	Інформаційна та координаційна фрагментарність	Відсутність в окремих організаціях бази волонтерів, низька інформаційна, ресурсна та фахова координація	Регіональні центри соціальних служб не володіють достатнім обсягом інформації про активні волонтерські програми	Подвоєння зусиль, неефективність обміну досвідом, зниження довіри до волонтерського руху	Створення Національного реєстру волонтерів, цифрових платформ координації волонтерських об'єднань, організацій та благодійників

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно відмітити, що сучасний стан волонтерського руху в Україні, попри свою активну динаміку, характеризується рядом системних викликів, найсуттєвішими з яких є нормативно-правові, організаційні, психологічні та ресурсні. Подолання таких викликів є необхідною передумовою для формування сталого, професійно зорієнтованого волонтерства та його основної складової – соціально-педагогічної діяльності.

Разом з тим, виклики, які постали перед Україною у контексті тривалої військової агресії РФ, масових внутрішніх та зовнішніх міграцій населення та

соціально-економічних криз, стимулювали якісне оновлення вітчизняної системи волонтерського середовища. Зростання громадянської активності, підвищення рівня самосвідомості та виникнення нових форм кооперації між державними, освітніми й громадськими інституціями створюють сприятливі умови для розвитку волонтерства в нашій державі на новому рівні.

Таким чином, усвідомлення наявних проблем та накопичений практичний досвід стали підґрунтям для окреслення основних перспектив розвитку вітчизняного волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи. Розглянемо основні стратегічні напрями удосконалення волонтерської діяльності, інноваційні форми організації соціально-педагогічної роботи волонтерів та потенціал інтеграції волонтерських практик у національну модель соціальної підтримки.

Необхідно відмітити, що сучасна система соціально-педагогічної роботи в Україні перебуває на етапі суттєвих змін, зумовлених передусім війною, внутрішніми та зовнішніми міграційними процесами, зростанням потреби у соціальній підтримці вразливих груп населення. У цьому контексті волонтерська діяльність постає не лише як форма громадянської активності, а як системний інструмент соціального виховання та солідарності. Зокрема, П. Горінов та Р. Драпушко зазначають, що саме «...в умовах воєнних та кризових ситуацій волонтерський рух в Україні продемонстрував високий рівень організованості, саморегуляції та соціальної ефективності» [14].

Представимо основний перелік ключових напрямів розвитку волонтерського руху у вигляді рис. 3.2.

Одним із ключових напрямів розвитку волонтерського руху є посилення правових та інституційних засад цієї діяльності. Зокрема, незважаючи на наявність Закону України «Про волонтерську діяльність» [28], його норми не враховують специфіку та особливості організації соціально-педагогічного волонтерства.

Рис. 3.2. Перспективи розвитку вітчизняного волонтерства

Прикладом виходу з цієї ситуації є досвід Департаменту освіти Львівської обласної військової адміністрації, який ініціював у 2023 р. розроблення *Положення про волонтерську діяльність у закладах освіти області*, в якому визначалась процедура залучення волонтерів до роботи з дітьми-ВПО. Зазначений документ став успішним прикладом формування регіональної нормативної-правової практики, якої бракує на державному рівні.

Подальший розвиток у цьому напрямі обумовлює потребу у створенні єдиних стандартів взаємодії соціальних працівників, педагогів та волонтерів, а також запровадження дієвих механізмів юридичного захисту й страхування волонтерів, особливо тих, хто працює з у кризових громадах чи в небезпечних обставинах.

Розвиток ефективної системи волонтерства неможливий без належної професійної підготовки добровольців. Необхідно забезпечити усі передумови для створення комплексної моделі формальної та неформальної освіти, яка уможливить професіоналізацію волонтерської діяльності у соціально-педагогічній сфері.

Як приклад можемо навести досвід Національного університету «Чернігівський колегіум», який реалізує волонтерську ініціативу «Школа соціального волонтера». На базі цієї школи, студенти-соціальні педагоги проходять модулі з кризової допомоги, етики, роботи з дітьми, які пережили втрату тощо. За результатами навчання учасники отримують сертифікат і можуть залучатися до діяльності місцевих центрів соціальних та волонтерських служб [47].

Запровадження подібних освітніх ініціатив сприяє формуванню підготовленого компетентного фахівця, здатного діяти в безпечних, етичних та методично обґрунтованих межах.

Ще одним перспективним напрямом прийнято вважати інтеграцію волонтерства в державні та муніципальні соціально-педагогічні програми. Це дозволяє систематизувати зусилля волонтерів, забезпечує системність, стабільність та сталість їх діяльності.

Так, наприклад, у м. Дніпро в межах волонтерського проекту «Разом до перемоги», який функціонує при Центрі соціальних служб міста, діє програма супроводу дітей-вимушених переселенців, в межах якої волонтери проводять заняття з арт-терапії, а також допомагають у навчанні та соціальній адаптації. Успішність згаданої волонтерської програми пояснюється тим, що волонтери інтегровані у штатну роботу соціальних педагогів, мають наставників, методичний супровід і підтримку.

Зазначене доводить доцільність формування комплексної моделі партнерства «соціальний педагог – волонтер – громада», що може стати базовим підґрунтям для подальшого удосконалення державних соціальних політик.

До перспективних напрямків розвитку волонтерства, доцільно також віднести цифровізацію цієї діяльності. Саме цифровізація створює нові можливості для розвитку вітчизняної системи волонтерства. Зокрема, на сучасному етапі поширюється практика використання онлайн-платформ для координації та навчання волонтерів, збору коштів на відповідні програми підтримки тощо.

Так, до прикладу, у 2024 р. в межах проекту «Єдина волонтерська мережа» за підтримки Міністерства соціальної політики та громадської організації «Волонтерська Україна», було створено електронний реєстр волонтерів, який дозволяє відстежувати участь, досвід, тематику діяльності та автоматично з'єднувати запити соціальних служб з необхідними кандидатами [57]. Зазначена ініціатива демонструє, що сучасні цифрові рішення сприяють прозорості, координації й підвищенню ефективності волонтерських проектів соціально-педагогічного характеру.

Розвиток волонтерства також має бути спрямований на інклюзивний вимір. З позиції соціальної інклюзії, важливо залучати до волонтерської діяльності представників різних професійних, вікових та соціальних груп. До прикладу, у Полтавській обл. реалізується проект «Срібні волонтери», у межах якого люди старшого віку навчають дітей-сиріт побутових навичок, різноманітних ремесл, садівництва тощо. Така форма волонтерської діяльності не лише допомагає дітям-сиротам, а й забезпечує соціальну активність літніх людей.

Ще одним прикладом соціальної інклюзії є волонтерська ініціатива «Молодь допомагає молоді» у м. Суми, де студенти Національного педагогічного університету створили волонтерську студію для дітей із порушеннями мовлення. Такі приклади яскраво демонструють, що сучасне волонтерство може бути формою професійного саморозвитку майбутніх педагогів та соціальних працівників.

Створення передумов для ефективного волонтерського руху в соціально-педагогічній сфері вимагає системне оцінювання результатів окремих програм та ініціатив, а також впровадження механізмів зворотного зв'язку. Прикладом є громадська організація «Pro Bono Ukraine», яка у 2024 р. запровадила систему електронного моніторингу, метою якої є відстеження активності понад 2000 волонтерів у напрямку соціальної роботи. На основі отриманих даних формуються та аналізуються звіти про вплив волонтерства на рівень соціальної підтримки громад.

Водночас, запровадження моніторингу на державному рівні дозволить проводити оцінку результативності волонтерських програм, визначати потреби у навчанні та інші соціальні потреби, координувати ресурси та забезпечувати сталість волонтерських ініціатив.

Таким чином, можемо дійти висновку, що вітчизняне волонтерство має всі передумови стати невід'ємним елементом державної системи соціального захисту та виховання, що орієнтована на розвиток людського потенціалу кожної особистості та соціальної згуртованості суспільства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Модель перспектив розвитку волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи України

№ з/п	Перспективний напрям розвитку	Зміст напрямку	Приклад з вітчизняної практики	Очікуваний результат
1	Інституційно-правовий розвиток	Формування підзаконних актів, регламентів роботи волонтерів у соціально-педагогічних закладах	Положення про волонтерську діяльність у навчальних закладах Львівської області	Чіткі правила взаємодії, юридичний захист волонтерів, сталість волонтерських ініціатив
2	Професійна підготовка волонтерів	Розробка навчальних програм, проведення сертифікаційних курсів, тренінгів з етики, психологічної підтримки та кризової інтервенції	Школа соціального волонтера при Національному університеті «Чернігівський колегіум»	Підвищення компетентності волонтерів, зменшення ризику вигорання, якісна допомога підопічним
3	Інтеграція у соціально-педагогічні програми	Включення волонтерів у комплексні програми адаптації, навчання й соціальної підтримки	Програма «Разом до перемоги» у м. Дніпро, супровід дітей-переселенців	Системність діяльності, сталість волонтерських програм, партнерство громади і закладів
4	Цифровізація та онлайн-координація	Створення платформ обліку, онлайн-навчання, дистанційної взаємодії, баз даних волонтерів тощо	Реєстр волонтерів громадського об'єднання «Єдина волонтерська мережа»	Підвищення ефективності координації волонтерських організацій, прозорість, швидкий доступ до ресурсів
5	Соціальна інклюзія	Залучення різних груп населення до волонтерства (вікових, професійних, соціальних)	Проект «Срібні волонтери» у Полтавській обл., «Молодь допомагає молоді» у м. Суми	Розширення соціальної активності, соціальна інклюзивність
6	Системний	Системне оцінювання	Розроблена система	Оптимізація

№ з/п	Перспективний напрям розвитку	Зміст напрямку	Приклад з вітчизняної практики	Очікуваний результат
	моніторинг та оцінка ефективності	результатів, супервізія, аналіз впливу волонтерських програм	моніторингу у громадській організації «Pro Bono Ukraine»	волонтерських програм, масштабування успішних практик, підвищення довіри з боку суспільства

Отже, проведене дослідження основних перспектив розвитку вітчизняного волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи дозволяє виокремити ключові напрями його трансформації у системний та професійно підготовлений ресурс. Зокрема, інституційно-правове зміцнення забезпечує чіткі нормативні рамки діяльності, гарантує юридичний захист волонтерів та забезпечує сталість відповідних соціально-педагогічних програм. Професійна підготовка сприяє підвищенню компетентності волонтерів, зменшенню ризиків їх емоційного вигорання та забезпечує якісну й всебічну підтримку вразливих груп населення. Інтеграція волонтерських ініціатив у соціально-педагогічні програми сприяє налагодженню системності волонтерської діяльності та формує ефективну взаємодію з громадою.

Розвиток й впровадження цифрових платформ та забезпечення на цій основі онлайн-координації відкриває нові можливості для оперативного залучення волонтерів, підвищує прозорість та ефективність управління соціальними проектами. Соціальна інклюзія, а також розширення у залученні різних вікових та професійних груп населення сприяє формуванню мультидисциплінарних команд, що підвищує соціальну активність суспільства. В свою чергу, системний моніторинг та всебічна оцінка ефективності волонтерських програм забезпечують оптимізацію волонтерської діяльності, масштабування успішних практик та підвищення довіри з боку суспільства до волонтерського руху.

Загалом, можемо дійти висновку, що забезпечення комплексної реалізації зазначених напрямів створює базові передумови для перетворення вітчизняного волонтерства з епізодичної активності на структурований, стабільний та результативний елемент соціально-педагогічного напрямку роботи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного кваліфікаційного дослідження можемо зробити такі основні висновки:

1. Волонтерська діяльність в умовах вітчизняної соціально-педагогічної парадигми постає у формі багатовимірного явища, яке інтегрує соціальні, морально-гуманістичні та освітні цінності. Сутність волонтерства полягає у безоплатній і добровільній діяльності, яка спрямована на підтримку осіб та спільнот, що потребують допомоги, а також у сприянні розвитку активної громадянської позиції й відповідальності кожного громадянина за суспільне благо.

2. Проведений аналіз історичних етапів становлення вітчизняного волонтерського руху свідчить, що його розвиток було нерозривно пов'язане з суспільно-політичними трансформаціями, які відбувалися в державі в період незалежності. Зокрема, перший етап, що припав на початок 1990-х років, ознаменував зародження волонтерських ініціатив, а саме створення служби «Телефон довіри» та розвитку діяльності центрів «Добра воля» та «Волонтер», які заклали основне підґрунтя для формування організованої громадянської активності. Другий етап (2000-2013 роки) характеризується періодом інституціоналізації волонтерства, коли офіційно на державному рівні було визнано його значення через ухвалення Закону України «Про волонтерську діяльність». На третьому етапі (2014-2021 роки) відбулося перетворення волонтерства на всенародний рух, що стає важливим чинником національної єдності й обороноздатності держави. Четвертий етап (з 2022 року по теперішній час) характеризується цифровізацією, професіоналізацією та системністю в роботі волонтерських організацій, що інтегруються у всі сфери суспільного життя – від психологічної підтримки до освіти й медицини, а також до розвитку активного міжнародного співробітництва.

3. Волонтерство сьогодні виконує не лише допоміжну, а й виховну функцію, формуючи при цьому емпатійність, моральну зрілість, солідарність та

патріотизм вітчизняних громадян. З позицій соціально-педагогічної науки волонтерство виступає важливим компонентом розвитку особистості, що, зокрема, уможлиблює становлення громадянської ідентичності та ціннісних орієнтацій. Саме за цих обставин волонтерську діяльність доцільно розглядати як інноваційний вид соціально-педагогічної роботи, що, передусім, покликаний сприяти культурному розвитку українського суспільства, зміцненню базових демократичних засад, а також духовній консолідації нації.

4. Соціально-педагогічні напрями сучасної волонтерської роботи в Україні не лише відповідають сьгоднішнім викликам суспільства (військова агресія рф, міграція з прифронтових територій, соціальна вразливість окремих груп населення), але й формують всебічну культуру взаємодопомоги яка, передусім, відображає базову складову громадянської зрілості вітчизняного суспільства.

5. Соціально-педагогічна складова волонтерської діяльності має поєднувати виховний потенціал і соціальне служіння, що, в свою чергу уможливить формування відповідальної та соціально активної особистості, яка готова діяти на користь суспільства. Саме у цьому аспекті полягає провідне значення волонтерського руху в соціально-педагогічному просторі сучасної України.

6. Сучасний стан волонтерського руху в Україні, попри свою активну динаміку, характеризується рядом системних викликів, найсуттєвішими з яких є нормативно-правові, організаційні, психологічні та ресурсні. Подолання таких викликів є необхідною передумовою для формування сталого, професійно зорієнтованого волонтерства та його основної складової – соціально-педагогічної діяльності. Разом з тим, виклики, які постали перед Україною у контексті тривалої військової агресії рф, масових внутрішніх та зовнішніх міграцій населення та соціально-економічних криз, стимулювали якісне оновлення вітчизняної системи волонтерського середовища. Зростання громадянської активності, підвищення рівня самосвідомості та виникнення нових форм кооперації між державними, освітніми й громадськими

інституціями створюють сприятливі умови для розвитку волонтерства в нашій державі на новому рівні.

7. Проведене дослідження основних перспектив розвитку вітчизняного волонтерства в системі соціально-педагогічної роботи дозволяє виокремити ключові напрями його трансформації у системний та професійно підготовлений ресурс. Зокрема, інституційно-правове зміцнення забезпечує чіткі нормативні рамки діяльності, гарантує юридичний захист волонтерів та забезпечує сталість відповідних соціально-педагогічних програм. Професійна підготовка сприяє підвищенню компетентності волонтерів, зменшенню ризиків їх емоційного вигорання та забезпечує якісну й всебічну підтримку вразливих груп населення. Інтеграція волонтерських ініціатив у соціально-педагогічні програми сприяє налагодженню системності волонтерської діяльності та формує ефективну взаємодію з громадою.

Розвиток й впровадження цифрових платформ та забезпечення на цій основі онлайн-координації відкриває нові можливості для оперативного залучення волонтерів, підвищує прозорість та ефективність управління соціальними проектами. Соціальна інклюзія, а також розширення у залученні різних вікових та професійних груп населення сприяє формуванню мультидисциплінарних команд, що підвищує соціальну активність суспільства. В свою чергу, системний моніторинг та всебічна оцінка ефективності волонтерських програм забезпечують оптимізацію волонтерської діяльності, масштабування успішних практик та підвищення довіри з боку суспільства до волонтерського руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinsko-ho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення 24.10.2025).
2. Безпалько О. В. Соціально-педагогічна діяльність: теорія і технології. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 256 с.
3. Блоха Я. Є. Світоглядні засади волонтерства в Україні в умовах війни. *Філософські обрії*. 2023. Вип. 47. С. 80-88.
4. Бондаренко З. П. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. *Вісн. Ун-ту ім. Альфреда Нобеля*. Серія: Педагогіка і психологія. 2019. № 2. С. 130-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2019_2_17 (дата звернення 24.10.2025).
5. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип. 1. С. 275-281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2015_1_50 (дата звернення 24.10.2025).
6. Волонтерство в Україні. URL: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini> (дата звернення 24.10.2025).
7. Волонтерство в Україні: історія та сучасність. URL: <https://kntiis.od.ua/sites/default/files/files/volonterstvo2.pdf> (дата звернення 24.10.2025).
8. *Вплив війни на молодь в Україні: результати соціологічного дослідження*. Київ: Міністерство молоді та спорту України. 2023. 45 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/2023.pdf. (дата звернення 24.10.2025).
9. Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». URL: <https://volunteer.kyiv.ua/> (дата звернення 24.10.2025).
10. ГО «Будуємо Україну разом». URL: <https://www.bur.org.ua> (дата звернення

24.10.2025).

11. ГО «Українська волонтерська служба». URL: <https://volunteer.country> (дата звернення 24.10.2025).

12. Говоруха Н. О. Соціально-педагогічні умови розвитку волонтерського руху в Україні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 70. С. 60-64.

13. Головка О. В. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і Безпека*. 2023. № 2. С. 9-18.

14. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: Монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.

15. Грیشнова О. А. Організаційна культура як драйвер корпоративного волонтерства в Україні в умовах сучасних викликів. *Інтелект XXI*. 2022. № 3. С. 87-92

16. Гук О. Історико-теоретичні засади становлення й розвитку волонтерства. *Педагогіка*. 2024. №2(20). DOI: 10.17721/2415-3699.2024.20.03 (дата звернення 24.10.2025).

17. Добровіцька О. О. Волонтерство у інклюзивному середовищі як педагогічна умова підготовки до професійної діяльності соціальних працівників. *Наук. вісн. Ужгород. ун-ту*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 1. С. 59-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2019_1_13 (дата звернення 24.10.2025).

18. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка: теорія і технології. К.: КМ Академія, 2020. 312 с.

19. Лисенко Н. М. Волонтерський рух як чинник формування громадянської активності студентської молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 4. С. 75-82.

20. Марчук А., Лобода В., Іваниса В. Волонтерська діяльність як засіб самовизначення й самореалізації молоді. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. № 2(48). 2023. С. 104-116. URL: <https://doi.org/10.55643/ser.2.48.2023.502>

(дата звернення 24.10.2025).

21. Мацієвський Ю., Лук'янчук Я. Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів. Політичні дослідження. 2024. №1 (7). С. 19-37.

22. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474 (дата звернення 24.10.2025).

23. Мотивування залучення молоді до волонтерської діяльності як елемента соціальної роботи. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24168> (дата звернення 24.10.2025).

24. Моторна М. Волонтерство як складова підготовки майбутнього соціального працівника. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1. С. 110-121.

25. Пехота О. М. Соціально-педагогічний потенціал волонтерської діяльності в системі освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2021. № 2. С. 110-117.

26. Поліщук Н. Волонтерство як соціально-педагогічний феномен: термінологічний аналіз. *Інноватика у вихованні*. 2022. Вип. 15. С. 320- 329.

27. Попова С. М., Павліченко Я. Р. Роль благодійних організацій та громадських об'єднань у наданні допомоги українцям під час війни. *Проблеми сучасної поліцейстики* : тези доп. III наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 11 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 69-72. URL: <http://orcid.org/0000-0002-3958-4133> (дата звернення 24.10.2025).

28. Про волонтерську діяльність: закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 24.10.2025).

29. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення 24.10.2025).

30. Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів

антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації: наказ Міністерства фінансів України від 30 жовтня 2014 р. № 1089.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1471-14#Text> (дата звернення 24.10.2025).

31. Про реалізацію експериментального проекту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення 24.10.2025).

32. Про соціальні послуги: закон України від 17 січня 2019 року № 2671- VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 24.10.2025).

33. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: закон України від 21 червня 2001 року № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення 24.10.2025).

34. Про стан розвитку волонтерського руху в Україні: *Постанова КМУ № 715-2025-р від 18.03.2025 р.* Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/715-2025-%D1%80> (дата звернення 24.10.2025).

35. Прокопець С. В. Адміністративно-правова характеристика волонтерства, як форми благодійної діяльності. *Modern scientific journal*. 2023. Вип. 2. С. 39-44.

36. Путівник з волонтерства в Україні: законодавство, менеджмент, найкращі практики. URL: <https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Putivnyk-z-volonterstva-v-Ukrayini.pdf> (дата звернення 24.10.2025).

37. Рабійчук С. О. Волонтерство як феномен української свідомості (від допомоги індивідуальної до загальнонаціональної). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2024. № 1. С. 155-161.

38. Савінов В. В. Особливості волонтерських практик в Україні під час війни. Київ: ІСПП НАПН України, 2024. № 10. С. 93-100

39. Савінова О. М. Соціально-педагогічні засади організації волонтерської діяльності молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №4(104). С. 97-104.
40. Семенюк Т. В. Волонтерство як засіб профілактики девіантної поведінки підлітків. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2022. № 1. С. 59-63.
41. Сіверс Т. Волонтерство в Україні: тенденції, виклики, перспективи. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2023. №2(68), С. 7-15.
42. Сірий Є. В. Нові маркери у концептуалізації практики українського волонтерства у воєнний період. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2024. Вип. 13. С. 165-180.
43. Сірий Є. В. Нові маркери у концептуалізації практики українського волонтерства у воєнний період. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2024. Вип. 13. С. 165-180.
44. Сірко В.С. Волонтерство під час війни в Україні: права та гарантії. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.20> (дата звернення 24.10.2025).
45. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти мотивації волонтерської допомоги. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2019. № 41. С. 57-67.
46. Стан та тенденції розвитку волонтерства в Україні в умовах війни / аналіт. звіт ГО «ProBono Ukraine». Київ, 2024. 48с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/a28003a2-c4e6-41c5-a39e-512328cfe550> (дата звернення 24.10.2025).
47. Степаненко В. І.. Інклюзивний розвиток громад в Україні під час війни та перспективи повоєнного відновлення: соціальний аспект. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. №1. С.56-62. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-1-56-62> (дата звернення 24.10.2025).
48. Українська Волонтерська Служба (УВС). U-Report Україна. *Понад половина українських школярів хоч раз волонтерила: результати дослідження*. 2022. URL: <https://nus.org.ua/news/ponad-polovyna-ukrayinskyh-shkolyariv-hoch-raz-volonteryyla-rezultaty-doslidzhennya> (дата звернення 24.10.2025).
49. Фарисей В. Волонтерський рух як форма взаємодії влади і громадянського

- суспільства під час війни в Україні. 2023. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2601/1/%D0%A4%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%B9.pdf> (дата звернення 24.10.2025).
50. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва, Центр Разумкова. *Рівень залучення українців до волонтерської діяльності після повномасштабного вторгнення РФ: результати соціологічного опитування*. 2023. URL: <https://www.unian.ua/society/skilki-ukrajinciv-stali-volonterami-pislya-vtorgnennya-rf-rezultati-socopituvannya-12735249.html> (дата звернення 24.10.2025).
51. Ханіна О. І. Принципи та систематизація волонтерства і його вплив на функціонування держави в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 23. С. 138-144.
52. Цебенко О. А. Формування соціальної згуртованості територіальної громади шляхом розвитку волонтерської діяльності. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3714/Tsebenko_mag.pdf?sequence=1 (дата звернення 24.10.2025).
53. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності. *Вісник Львівського університету*. Серія : Психологічні науки. 2021. Вип. 9. С. 284-290.
54. Шевчук О. В. Волонтерство як соціально-психологічна характеристика особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 22. С. 25-28.
55. Шевчук О. В., Старик О. В. Волонтерство як соціально-психологічна характеристика особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 22. С. 25-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2021_22_5 (дата звернення 24.10.2025).
56. Ящук І. П. Волонтерство як освітнє явище в Україні. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2023. № 3. С. 119-124.
57. Opendatabot. *Реєстр волонтерів у 2024 році зріс у 15 разів: скільки офіційних волонтерів в Україні*. 2024. URL: <https://dev.ua/news/reiestr-volonteriv-u-2024-rotsi-zris-u-15-razy-skilky-ofitsiinykh-volonteriv-v-ukraini-1733389670> (дата звернення 24.10.2025).